

دعای ۶۷- دعا برای مرزداران

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَحَصِّنْ ثُغُورَ
الْمُسْلِمِينَ بِعِزَّتِكَ، وَأَيْدِ حُمَّاتِهَا بِقُوَّتِكَ، وَأَسْبِغْ
عَطَايَاهُمْ مِنْ جِدَّتِكَ。اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ،
وَكَثِيرَ عَدَّتِهِمْ، وَاسْحَدْ أَسْلِحَتِهِمْ، وَاحْرُسْ حَوْرَتِهِمْ
وَامْنَعْ حَوْمَتِهِمْ، وَالْفُ جَمَعَهُمْ، وَدَبِرَ أَمْرَهُمْ، وَوَاتِرْ
بَيْنَ مِيَرِهِمْ، وَتَوَحَّدْ بِكَفَايَةِ مُؤْنِهِمْ، وَاعْضُدْهُمْ
بِالنَّصْرِ، وَاعْنُهُمْ بِالصَّبْرِ، وَالظُّفْ لَهُمْ فِي الْمُكْرِ.
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَعَرِفْهُمْ مَا يَجْهَلُونَ،
وَعَلِمْهُمْ مَا لَا يَعْلَمُونَ، وَبَصِّرْهُمْ مَا لَا يُبَصِّرُونَ。

خداؤندا! بر محمد وآل او درود فرست، و به عزت مرزهای
مسلمانان را محکم کن، و به قدرت نگهبانانشان را قوت
بخش و عطاهای برآنان را از دریای بخشش خود فراوان کن.
خداؤندا! بر محمد وآل او درود فرست، و تعداد مرزبانان را زیاد،
وسلاحهایشان را تیز و بررنده کن، از قلمرو نفوذشان محافظت
کن و اطراف و اکنافشان را از گزند دشمنان مصون دار.
وحدت و الفت را میانشان برقرار ساز، و امورشان را سامان
بخش، آذوقه آنان را به طور پیوسته تأمین کن و خودت به

نهایی همه نیازهایشان را برآورده ساز. آنان را به پیروزی قوت بخش، و به صبر یاریشان کن، و در چاره‌سازی امور به آن‌ها مهربانانه کمک کن. خدایا! بر محمد وآل او درود فرست و آنان را در آنچه که به آن جا هلند، معرفت بخش و آنچه را نمی‌دانند به آن‌ها بیاموز، و در آنچه که به آن بینش صحیح ندارند، بصیرت بخش.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَأُنْسِهِمْ عِنْدَ لِقَائِهِمْ
 الْعُدُوُّ ذِكْرُ دُنْيَاهُمُ الْخَدَاعَةُ الْغُرُورُ، وَامْحُ عَنْ
 قُلُوبِهِمْ خَطَرَاتِ الْمَالِ الْفَتُونِ، وَاجْعَلِ الْجَنَّةَ
 نَصْبَ أَعْيُنِهِمْ، وَلَوْحَ مِنْهَا لِأَبْصَارِهِمْ مَا أَعْدَدْتَ
 فِيهَا مِنْ مَسَاكِنِ الْخُلُدِ، وَمَنَازِلِ الْكَرَامَةِ، وَالْحُورِ
 الْحِسَانِ، وَالْأَنْهَارِ الْمُطَرَّدَةِ بِأَنْوَاعِ الْأَشْرِبَةِ،
 وَالْأَشْجَارِ الْمُتَدَلِّيَّةِ بِصُنُوفِ الشَّمَرِ، حَتَّى لَا يَهُمْ
 أَحَدٌ مِنْهُمْ بِالْإِدْبَارِ وَلَا يُحَدِّثَ نَفْسَهُ عَنْ قِرْنِهِ
بِفَرَارٍ

خداندا! بر محمد وآل او درود فرست. و هنگام رویارویی با دشمن، یاد دنیای فریبکار و خدمعه گر را از دل‌های آنان بزدای وسوسه‌های مال فتنه‌انگیز دنیا را از قلبشان محو کن. بهشت را مقابل دیدگانشان قرار ده و جلوه‌های از نعمت‌های آن همچون خانه‌های جاودانه، مقام‌های والا، حوریان خوب روی،

نهرهای روان و سرشار از انواع نوشیدنی‌ها و درختان پرشاخ و برگ آوینته با انواع میوه‌های گوناگون را به آنان نشان بده تا هیچ‌کدام از آنان قصد عقب‌نشینی نکند و خیال فرار از حریف، از خاطر شنگزارد.

اللَّهُمَّ افْلُلْ بِذِلِكَ عَدُوَّهُمْ، وَاقْلِمْ عَنْهُمْ أَظْفَارَهُمْ
وَفَرِقْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ أَسْلَحَتِهِمْ، وَأَخْلُعْ وَثَائِقَ
أَفْئِدَتِهِمْ، وَبَايِدْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ أَزْوَادِهِمْ، وَحَيِّرْهُمْ
فِي سُبْلِهِمْ، وَضَلِّلْهُمْ عَنْ وَجْهِهِمْ، وَاقْطَعْ عَنْهُمْ
الْمَدَدَ، وَانْقُصْ مِنْهُمُ الْعَدَدَ، وَامْلُأْ أَفْئِدَتِهِمْ
الرُّعْبَ، وَاقْبِضْ أَيْدِيهِمْ عَنِ الْبَسْطِ، وَاحْرِمْ
أَسْتَهْمُ عَنِ النُّطُقِ، وَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ،
وَنَكِّلْ بِهِمْ مَنْ وَرَاءَهُمْ، وَاقْطَعْ بِخْزِيِّهِمْ أَطْمَاعَ مَنْ
بَعْدَهُمْ.

خداؤند! با این کار دشمنانشان را نابود کن، و چنگال خصم دشمن را از آنان کوتاه کن و میان دشمنان و سلاح‌هایشان فاصله انداز. بندهای دلشان را پاره کن و بین آن‌ها و آذوقه‌شان جدایی انداز. آن‌ها را در راه‌هایشان سرگردان و از هدفشان گمراه کن. سکمک به آنان را قطع کن و از تعدادشان بکاه. دل‌هایشان را از ترس پر کن، قدرتشان را سلب کن و زبان‌هایشان را از سخن گفتن باز دار. و

شکست آنان را مایهٔ پراکندهٔ عبرت کسانی قرارده که
پشت سر شان هستند و با خوار و زیون کردنشان، طمع و آرزوی
دشمنان بعدی را قطع کن.

اللَّهُمَّ عَقِّمْ أَرْحَامَ نِسَاءِهِمْ، وَبَيِّنْ أَصْلَابَ
رِجَالِهِمْ، وَاقْطِعْ نَسْلَ دَوَاهِهِمْ وَأَنْعَامِهِمْ، لَا تَأْذُنْ
لِسَمَاءِهِمْ فِي قَطْرٍ، وَلَا لِأَرْضِهِمْ فِي نَبَاتٍ.
اللَّهُمَّ وَقِّوِّ بِذِلِكَ مَحَالٌ أَهْلِ الْإِسْلَامِ، وَحَصِّنْ
بِهِ دِيَارَهُمْ، وَثَمِّرْ بِهِ أَمْوَالَهُمْ، وَفَرِّغْهُمْ عَنْ
مُحَارَبَتِهِمْ لِعِبَادَتِكَ، وَعَنْ مُنَابَذَتِهِمْ لِلْخَلْوَةِ
بِكَ، حَتَّى لَا يُعْبَدَ فِي بِقَاعِ الْأَرْضِ غَيْرُكَ، وَلَا
تُعَفَّرْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ جَهَةً دُونَكَ.

خداؤندا! زنان شان را عقیم ساز و صلب مردانشان را
خشک کن و نسل چهارپاییان و دام‌هایشان را قطع فرما، به
آسمان شان اجازه بارش و به زمین شان رخصت رویش نده.
خداؤندا! با این کار، موقعیت مسلمانان را تقویت کن،
شهرهایشان را محن و محکم ساز، اموالشان را برکت ده و آن‌ها
را از جنگ و کارزار با دشمنان فارغ کن تا به عبادت تو
بپردازند و به خلوت با تو مشغول شوند. تا اینکه در هیچ نقطه
از زمین کسی جز تو پرستش نشود و پیشانی هیچ یک از آنان
جز برآستان توفیر نماید.

اللَّهُمَّ اغْرِبْ كُلَّ نَاحِيَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مَنْ
يَأْزِيْهِمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَأَمْدُدْهُمْ بِمَلَائِكَةٍ مِنْ
عِنْدِكَ مُرْدِفِينَ، حَتَّى يَكْسِفُوهُمْ إِلَى مُنْقَطَعِ
الْتُّرَابِ قَتْلًا فِي أَرْضِكَ وَأَسْرًا، أَوْ يُقْرَوْا بِأَنْكَ أَنْتَ
اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ.

خداوند! مسلمانان را در هر مکانی که مشرکان در برابر شان
صف آرایی کرده‌اند، به جنگ با آنان بگمار و آنان را با
فرشتگانی که پی در پی واپس هم، از نزد توبه یاری‌شان فرود
می‌آیند، یاری کن تا دشمنان را در دورترین نقطه زمین به قتل
رسانند یا اسیر کنند، یا اینکه اقرار کنند که تو خدای
هستی که محبوبی جز تو نیست؛ بی‌همتایی و شریکی نداری.

اللَّهُمَّ وَاعْمُمْ بِذَلِكَ أَعْدَاءَكَ فِي أَقْطَارِ الْبِلَادِ مِنَ
الْهِنْدِ وَالرُّومِ وَالشَّرِكِ، وَالْخَزَرِ وَالْحَبَشِ، وَالنُّوبَةِ
وَالرَّنْجِ، وَالسَّقَالِبَةِ وَالدَّيَالِمَةِ، وَسَائِرِ أُمَمِ الشِّرِكِ
الَّذِينَ تَخْفِي أَسْمَاؤُهُمْ وَصِفَاتُهُمْ، وَقَدْ أَحْصَيْتُهُمْ
بِمَعْرِفَتِكَ، وَأَشْرَقْتَ عَلَيْهِمْ بِقُدْرَتِكَ. اللَّهُمَّ
اشْغَلِ الْمُشْرِكِينَ بِالْمُشْرِكِينَ عَنْ تَنَاؤلِ أَطْرَافِ
الْمُسْلِمِينَ، وَخُذْهُمْ بِالنَّقْصِ عَنْ تَنَقْصِهِمْ،
وَشِطِّهِمْ بِالْفُرْقَةِ عَنِ الْإِحْتِشَادِ عَلَيْهِمْ

خداوندا! دشمنات را در هر نقطه از جهان که باشند؛ اعم از هند و روم و ترکستان و خزر و حبشه و نوبه و زنگبار و سرزمین سقالبه^۱ و دیلمیان^۲ و همه مشرکانی که نام و نشانشان بر ما پنهان است و توبه علم خود آنان را شماره کرده و به قدرت به آنان اشرف داری، همه را مشمول این سرنوشت قرار بده.

خداوندا! مشرکان را به یکدیگر مشغول و گرفتار کن تا از دستیابی به سرزمین های مسلمانان بازمانند. و از شمارشان بکاه تا از کاستن تعداد مسلمانها فرومانند و آن ها را به ضعف و پراکندگی مبتلا کن تا نتوانند علیه مسلمانان متحد شوند.

اللَّهُمَّ أَخْلِ قُلُوبَهُمْ مِنَ الْأَمْنَةِ، وَأَبْدِأْهُمْ مِنَ الْقُوَّةِ،
وَأَذْهِلْ قُلُوبَهُمْ عَنِ الْإِحْتِيَالِ، وَأَوْهِنْ أَرْكَانَهُمْ عَنِ
مُنَازَلَةِ الرِّجَالِ، وَجَبِّهُمْ عَنْ مُقَارَعَةِ الْأَبْطَالِ،
وَابْعَثْ عَلَيْهِمْ جُنْدًا مِنْ مَلَائِكَتِكَ بِبَاسٍ مِنْ
بَاسِكَ كَفِعْلَكَ يَوْمَ بَدْرٍ، تَقْطَعُ بِهِ دَابِرَهُمْ،
وَتَحْصُدُ بِهِ شَوَّكَتَهُمْ، وَتَفَرَّقُ بِهِ عَدَدَهُمْ.

خداوندا! آرامش را از دل هایشان بستان و توانایی و قدرت را از بدن هایشان سلب کن. دل هایشان را از نیرنگ بازی غافل و کورساز و قوای بدنسان را برای رویارویی با مبارزان سست کن. بر دل هایشان ترس و وحشت حاکم کن تا از ایستادگی در برابر قهرمانان بازمانند. و همانند روز بدر، سپاهی از فرشتگان خود را به همراه عذابت بر آنان بفرست تا ریشه هایشان را برکند و عزت و قدرتشان را نابود سازد و پراکنده شان کند.

اللَّهُمَّ وَامْرُجْ مِيَاهَهُمْ بِالْوَبَاءِ، وَأَطْعَمْهُمْ بِالْأَدْوَاءِ،
وَارْمِ بِلَادَهُمْ بِالْخُسُوفِ، وَالْحَلَّ عَلَيْهَا بِالْقُذُوفِ،
وَافْرَعْهَا بِالْمُحْوِلِ، وَاجْعَلْ مِيرَهُمْ فِي أَحْصَنِ
أَرْضِكَ وَابْعَدْهَا عَنْهُمْ، وَامْنَعْ حُصُونَهَا مِنْهُمْ،
أَصِبْهُمْ بِالْجُوعِ الْمُقِيمِ وَالسُّقْمِ الْأَلِيمِ.

خداؤند! آب‌های آنان را با آلدگی و خوارکه‌ای آنان را با بیماری آمیخته سازو شهرهایشان را در زمین فروبر و برسانشان بلاهای پی درپی ببار و سرزمنی‌های آنان را به قحطی و خشکی مبتلا کن و اذوقه‌های آنان را درپی آب و علف ترین و دورترین نقطه زمین خود قرار ده و پناهگاه‌های زمین را از آنان دریغ کن و به گرسنگی مفرط و بیماری سخت مبتلاشان ساز.

اللَّهُمَّ وَإِيَّاً غَازِ غَرَاهُمْ مِنْ أَهْلِ مِلَّتِكَ، أَوْ
مُجَاهِدٍ جَاهَدَهُمْ مِنْ أَثْبَاعِ سُنَّتِكَ، لِيَكُونَ
دِينُكَ الْأَعْلَى، وَحِزْبُكَ الْأَقْوَى، وَحَظْكَ الْأَوْفَى،
فَلَقِيهِ الْيُسْرَ، وَهَيِّئْ لَهُ الْأَمْرَ، وَتَوَلَّهُ بِالنُّجُحِ،
وَتَخْيِرْ لَهُ الْأَصْحَابَ، وَاسْتَقْوِ لَهُ الظَّهَرَ، وَأَسْبِغْ
عَلَيْهِ فِي النَّفَقَةِ، وَمَتَّعْهُ بِالنَّشَاطِ، وَأَطْفَئِ عَنْهُ
حَرَارَةَ الشَّوْقِ، وَأَجِرْهُ مِنْ غَمَّ الْوَحْشَةِ، وَأَنْسِهِ
ذِكْرَ الْأَهْلِ وَالْوَلَدِ

خداوند! هر رزمنده‌ای از اهل دینت که به نبرد با دشمنان برخیزد یا هر مجاهدی از پیروان سنت است که با دشمنان جهاد کند تا دین تو را سریلند و حزب تو را تقویت و جبهه تو را بهره‌مند سازد، کارش را آسان و راهش را هموار گردان و او را به پیروزی و نصرت برسان. یاران نیکو نصیبیش گردان و پشت وینا محاکم او باش و روزی و نعمتش را فراوان گردان. او را با نشاط و خرم گردان و آتش آرزو و دلتگی را در دلش خاموش ساز و از آن دوه ترس و وحشت در پناه خود قرار ده و یاد خانواده و فرزند را از دلش بزدا.

وَاثِرْ لَهُ حُسْنَ النِّيَّةِ، وَتَوَلَّهُ بِالْعَافِيَةِ، وَأَصْحِبْهُ
السَّلَامَةَ، وَأَعْفِهِ مِنَ الْجُبْنِ، وَالْهِمَّهُ الْجُرْأَةَ، وَأَرْزُقْهُ
الشِّدَّةَ، وَأَيْدِهِ بِالنُّصْرَةِ، وَعَلِمْهُ السِّيَرَ وَالسُّنَنَ،
وَسَدِّدْهُ فِي الْحُكْمِ، وَأَعْزِلْ عَنْهُ الرِّيَاةَ، وَخَلِصْهُ
مِنَ السُّمْعَةِ، وَاجْعَلْ فِكْرَهُ وَذَكْرَهُ وَظَعْنَهُ وَإِقَامَتَهُ
فِيكَ وَلَكَ.

حسن نیت را نصیب او گردان و سلامتی و تندرستی به او عطا فرما. اورا از هر عیب و نقصی مصنون دار و ترس را از دلش بیرون کن و به جای آن، به اجرات و شجاعت ببخش. اورا نیرومند گردان و در پیروزی هایش یاری اش کن. روش ها و سنت ها را به او بیاموز و در داوری، رأی اورا مستحکم و بر صواب بدار. ریا کاری را از او دور کن و از خودنمایی و شهرت طلبی بازش دار. تمام اندیشه و ذکر و سفر و حضرا اورا در راه خود و برای خودت قرار بده.

فَإِذَا صَافَ عَدُوكَ وَعَدُوهُ فَقَلِيلُهُمْ فِي عَيْنِهِ، وَصَغِيرُ
شَأْنُهُمْ فِي قَلْبِهِ، وَأَدِلُّ لَهُ مِنْهُمْ وَلَا تُدْلِهُمْ مِنْهُ،
فَإِنْ خَتَمْتَ لَهُ بِالسَّعَادَةِ، وَقَضَيْتَ لَهُ بِالشَّهَادَةِ،
فَبَعْدَ أَنْ يَجْتَاحَ عَدُوكَ بِالْقُتْلِ، وَبَعْدَ أَنْ يَجْهَدَ
بِهِمُ الْأَسْرُ، وَبَعْدَ أَنْ تَأْمَنَ أَطْرَافُ الْمُسْلِمِينَ،
وَبَعْدَ أَنْ يُولَّى عَدُوكَ مُدْبِرِينَ.

و هرگاه به مصاف دشمنان تو و خویش ایستاد، عدد ایشان را در چشم او انداز نشان ده و جایگاهشان را در دلش کوچک کن. او را بر آنان پیروز گردان و مگذار دشمنان بر او پیروز شوند. اگر عمر او را به نیکوی پایان دادی و شهادت را برایش مقدر کردي، پس از آن باشد که ریشه دشمنان را بخشکاند و به سختی اسارت گرفتارشان کند و اطراف سرزمین های اسلامی آرام گیرد و دشمن تو شکست خورده از میدان جنگ بگریزد.

اللَّهُمَّ وَأَئُمَّا مُسْلِمٍ خَلَفَ غَارِيًّا، أَوْ مُرَابِطًا فِي دَارِهِ،
أَوْ تَعَهَّدَ خَالِفِيهِ فِي غَيْبَتِهِ، أَوْ أَعَانَهُ بِطَائِفَةٍ مِنْ
مَالِهِ، أَوْ أَمَدَهُ بِعَتَادٍ، أَوْ شَحَدَهُ عَلَى جِهَادٍ، أَوْ أَتَبَعَهُ
فِي وَجْهِهِ دَعْوَةً، أَوْ رَعَى لَهُ مِنْ وَرَائِهِ حُرْمَةً، فَأَجْرِ

لَهُ مِثْلَ أَجْرِهِ وَزْنًا بِوْزُنٍ، وَمِثْلًا بِمِثْلٍ، وَعَوْضُهُ
مِنْ فِعْلِهِ عِوْضًا حَاضِرًا يَتَعَجَّلُ بِهِ نَفْعَ مَا قَدَّمَ،
وَسُرُورًا مَا أَتَى إِلَى أَنْ يَنْتَهِي بِهِ الْوَقْتُ إِلَى مَا أَجْرَيْتَ
لَهُ مِنْ فَضْلِكَ، وَأَعْدَدْتَ لَهُ مِنْ كَرَامَتِكَ.

خداؤند!! هر مسلمانی که مسؤولیت خانواده رزمنده یا مرزبانی را به عهده گیرد، یا درنبد او از خانواده اش حمایت کند، یا با بخش مهمی از اموالش به او کمک مالی کند، یا ادوات جنگی او را فراهم یا او را برای جهاد تشویق کند، یا برایش دعا کند، یا حرمت و آبروی او را در غیابش حفظ کند، به او نیز به صورت برابر و همسان، پاداش همان رزمنده را عطا فرما و شادی و پاداش نقد عمل او را در همین دنیا به او عطا کن تا پیش از مرگ، میوه تلاش های خود را بچشد. تا آنگاه که عمرش به پایان برسد و به آن پاداش بزرگ که از روی تفضل و کرامت خود برای او آماده کرده ای، دست یابد.

اللَّهُمَّ وَأَيُّمَا مُسْلِمٌ أَهَمَهُ أَمْرُ الْإِسْلَامِ، وَأَحْزَنَهُ
تَحْزِبُ أَهْلِ السِّرْكِ عَلَيْهِمْ، فَنَوَى غَرْزاً، أَوْ هَمَّ
بِجَهَادٍ، فَقَعَدَ بِهِ ضَعْفٌ، أَوْ أَبْطَأَتْ بِهِ فَاقَةً
أَوْ أَخْرَهُ عَنْهُ حَادِثٌ، أَوْ عَرَضَ لَهُ دُونَ إِرَادَتِهِ

مَانِعٌ، فَاكْتُبْ اسْمَهُ فِي الْعَابِدِينَ، وَأَوْجِبْ لَهُ
ثَوابَ الْمُجَاهِدِينَ، وَاجْعَلْهُ فِي نِظَامِ الشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ.

خداؤندا! هر مسلمانی که دل نگران وضعیت اسلام بوده و گردهم آمدن مشرکان علیه مسلمانان او را غمگین کند و به این سبب قصد جنگ و جهاد نماید؛ اما ضعف، او را زمین گیر کند، یا فقریا حادثه‌ای در آن دراین مسیر درنگ و کندی ایجاد کند یا مانع بدون اراده او در این مسیر قد علم کند، نام او را در زمرة عابدان ثبت کن و پاداش مجاهدان را به او عطا فرم او را در شمار شهدا و صالحان قرارده.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَآلِ
مُحَمَّدٍ صَلَاةً عَالِيَّةً عَلَى الصَّلَوَاتِ، مُشْرِفَةً فَوْقَ
الْتَّحِيَّاتِ، صَلَاةً لَا يَنْتَهِي أَمْدُهَا وَلَا يَنْقَطِعُ
عَدُدُهَا، كَائِمٌ مَا مَضَى مِنْ صَلَوَاتِكَ عَلَى
أَحَدٍ مِنْ أُولَيَائِكَ، إِنَّكَ الْمَنَانُ الْحَمِيدُ، الْمُبِدِئُ
الْمُعِيدُ، الْفَعَالُ لِمَا تُرِيدُ.

خداؤندا! بر محمد ﷺ، بنده ورسولت وآل محمد، درودی برتر از همه درودها بفرست، فراتراز همه تحيات، درودی بی پایان و بی نهایت، همانند کامل ترین درودهایی که بر هر یک از دوستان برگزیدهات فرستادی. تو بخشنده‌ای، ستوده‌ای، پدیدآورنده و بازگرداننده‌ای و هر آنچه را بخواهی انجام می‌دهی.

پاورق:

۱. سقلبی‌ها، اقوامی سرخ‌رو‌ساکن در بین خزر و قسطنطینیه بودند. (رياض السالكين في شرح صحيفۃ سید الساجدین، ج ۴، ص ۲۲۴)

۲. دیلمی‌ها از دشمنان سرسخت اسلام بودند که تا زمان امام سجاد علیه السلام مسلمان نشده بودند. (رياض السالكین في شرح صحیفۃ سید الساجدین، ج ۴، ص ۲۲۶)